

săs. e atestat de dl Kisch, din regiunea Bistriței, supt forma regulată *Zicklā* f. plur. *Zicklānā* „Bergabhang“, deci cu trecerea lui *s* la *ʃ*, ca în *székely*: *Zäckel*, *szajkó*: *Zeiku*, etc.¹

19. Țăcălie.

Subst. f. (Fam.) Barbă în cioc, cioc. E probabil, un derivat al ung. *szakáll* „barbă“, prin suf. *-ie*. Cum în ung. nu există gen, iar firea limbei noastre pretindea un gen, i s'a adăogat suf. fem. *-ie*, fiind genul cel mai natural care i se putea da acestui cuvânt înrudit cu „barbă“. (Cf. mai sus roabă). Trecerea lui *s* la *ʃ* însă ne face să credem că noi am primit cuvântul de la Sași, probabil de la bărbierii sași (cf. cuv. precedent), la care, deși nu-l găsim atestat, nu urmează că n'a existat vreodată; se poate să existe chiar și astăzi, fără a fi înregistrat de dicționare. Trebuie să admitem această intermediere și din motivul că dintr'un derivat al lui *szakáll* *szakallás* „eine Art Kanone“ avem la Moxa (1620) un împrumut românesc *săcălaș* (Cuv. d. Bătr. I 440). Un caz analog ne prezintă dubletele *sărsam* „unealtă“ și *țărțam* „ciucure“, derivate amândouă din ung. *szerszám*, și anume cel dintâiu de-a-dreptul, iar al doilea prin filiațiune săsească.

C. Lacea.

Addenda et Corrigenda la Dicționarul Acad. Rom.

1. Boarfă.

Subst. f. (lht Polovraci, Gorj). Un soi de pești mici și groși. H. VI 235. Cred că avem a face cu „mreana“, iar etimologiceste cu lat. *barbus* intrat în limba noastră prin filiațiune germană. Anume, în dialectul săsesc de sud, se găsește cuvântul *Buerwān*, atestat și în mozelană tot supt forma aceasta, care corespunde germanului literar *Barbe*², și însemnează ca și acesta „mreană“. Din punct de vedere fonetic, trecerea nu prezintă nici

¹ Dr. Gustav Kisch: *Nordsiebenbürgisches Namenbuch*. Archiv des Ver. für sbb. Landeskunde, p. 148.

² Dr. Gustav Kisch, *Vergleichendes Wörterbuch der Nösner und moselfränkisch-luxemburgischen Mundart*. In Archiv des Vereins für sbb. Landeskunde. 1905. I. Heft, p. 49.

o greutate. Tot de această familie ține și cuvântul, neintrodus de altfel în Dicț. Acad., „*bărboai*“, pe care Barcianu îl traduce prin „Barbe, Butte (Pleuronectes)“, care după Antipa, F. I. 91, ar însemna, „cambulă, limbă“. Cred că acesta e mai de grabă un derivat al germ. *Barbe* decât un augmentativ al lat. *barbus*, care s'a păstrat în ital. *barbo*, franc. *bar*, prov., catal. *barb*, span., portg. *barbo* (Meyer-Lübke, 951).

2. Búfleș.

Poreclă dată unui om gras și buhăit (Brașov) Pe valea Someșului *búfleș* (com. Drăganu). Nu e un derivat al lui *buf*, supt care se înregistrează în DA., ci e un împrumut din săs. *Bâflisch* „slănină“, iar în sens figurat „om bine hrănit“, care corespunde cuvântului literar *Bachfleisch* < *Bache* „scroafă sălbatică, porc“ (Kluge) și *Fleisch* „carne“¹. În Munt. (după *buflea*) *búflea*. Cf. *bufleu*, *bulfeu*, *bulfeiu*.

3. Búglă.

Subst. f. 1°. Căpiță de fân (Brașov) 2°. P. a n a l. Grămadă de pământ pentru însemnarea hotarului între două locuri, înâlm, *gomilă* (Răchițel, jud. Cojocna, com. Ittu). În Dicț. Acad., la articolul *boaghe*, la etimologie, se trimite la dubletul *buglă*, dar acesta nu e înregistrat. E sigur că, în regiunile unde Românii locuiesc alături de Unguri, cuvântul e împrumutat de-a-dreptul de la aceștia, dar în regiunile, în care nu trăesc plugari unguri, ca la Brașov, cuvântul ne-a venit prin filiațiune săsească, anume din *bugəl* „kleiner Heuschöber“².

4. Căliugă.

Subst. f. (nu e introdus în Dicț.). Apă mică stătătoare, prin păduri, care nu s'a format din ploi (Belotiniți, Banat). În *căliugile din dos s'or scăldat astă noapte porcii sălbatici*. Com. Ittu. E sârb. *kàljuga* „Lache, Pfütze, in der sich die Schweine wälzen“ *Berneker, Sl. Wb.* 475.

¹ *Siebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*. I, 373 ș. u.

² Dr. Iulius Iacobi, *Magyarische Lehnworte im Siebenbürgisch-Sächsischen*. Programm des ev. Gymnasiums A. B. in Schässburg. 1894/5.

5. Fucie.

Cuvintele *fâcie*, *fucie* și *fușie* întrebuințate în Banat și Oltenia, Orăștie, Jiu, cu înțelesurile de „butoiu, bute, balercă, budie“ ar fi trebuit unite supt articolul *fucie*, care e sârb. *fūčija* idem (Dicț.). Grafia *fușie* a voit să redea pe *ć* bănățenesc, iar în *fâcie* avem s. o greșală de scris s. o înlocuire a lui *u* prin *â* după labială ca în *fântână*, *Ulița fânarilor* în loc de *funarilor* (Brașov).

6. Fincen, fincin.

Subst. m. sing. Molură, anason. (Transilv.) Panțu, PL. E sâs. *Finchal* < germ. lit. *Fenchel*, idem (Cf. Kisch, o. c. 73). Pentru trecerea lui *ch* la *č* cf. *clicin* < *Klödchen*; *l* s'a asimilat lui *n* precedent. Cuvântul nu se găsește în Dicț. Acad.

7. Fîrmă.

După Dicț. Acad. ar fi un împrumut din n. grec. *φούρμα*. Pentru textele vechi e sigură această etimologie, dar „furma de cozonaci“, cum se zice la Brașov, e un împrumut săsesc: *Furm.* (Kuchen) form. (Kisch, o. c.).

8. Ghiduș.

Ar fi trebuit trecut la B, deoarece nu e altceva decât *biduș* cu *b* palatalizat, — trecere proprie dialectului moldovenesc. Dicț. noastre nu citează forma aceasta, dar o găsim atestată de Kisch¹ ca existând în Transilvania cu înțelesul de „murdar“. Cf. și Em. Grigorowitza în N. Rev. R II, 342. Atât această formă cât și însemnarea cuvântului atestată în Dicț. supt 2⁰: „termen de ocară pentru oamenii leneși“. (Șez. II 47/25) ne îndreptățesc să respingem etimologia dată de Dicț.: „Derivat din *ghidi*, prin suf. dim. *-uș*.“ Dl Th. Capidan a găsit un primitiv *ghidija* în bulgărește, din care crede că s'ar putea deriva cuvântul nostru prin suf. *-uș*. Noi credem că *ghiduș* fiind un moldovenism e un împrumut unguresc care a intrat în limba română sau de-a-dreptul (*büdös* „puturos“) sau prin filiațiune săsească. Pentru trecerea lui *ös* la *uș* cf. ung. *köntös* > *chentuș* s. a. Jacobi (o. c.) îl în-

¹ Dr. Gustav Kisch: *Nösner Wörter und Wendungen. Beilage zum Programm des ev. Obergymnasiums A. B. in Bistritz, 1900, p. 19.*

registrează între ungurisme „*bidusch* : stinkender Kerl; euphem. Scheltwort aus magh. *büdös*“. Kisch, din contră, crede că cuvântul unguresc, pe care îl traduce prin „unreiner, stinkend fauler Mensch“, a intrat în limba săsească prin intermedierea limbei românești. Fiind înțelesul original cel dat de Șez., trebuie întoarsă și ordinea sensurilor dată de Dicț., deci însemnarea de „paiată, bufon, măscăriciu, păcăliciu, etc.“, ar trebui trecută supt 2°; cf. pentru trecerea semantică *ciuf* „pocit, urît“ și apoi „măscăriciu“ (Cf. DR. II, 607 ș. a.).

9. Ghiorlân.

Se întrebuințează în fraza: „Pân' la anu' și ghiorlanu'“ și se zice (în Brașov) despre femeile, care au rămas însărcinate îndată după căsătorie. Cuvântul e împrumutat din sâs. *Jörlänk*, *Jêrlänk* s. *Jêrlänk* „einjähriges Schaf“, căruia în mozelană îi corespunde *Gêrleng*, *Jêrlək*, idem și *Jêrlang* „einjähriges Kind“, (Kisch, Vergl. Wb 117, 118). Posibil ca însemnarea aceasta de „copil de un an“ din mozelană să existe și în săsește, dar nu e atestată s. a existat odată și s'a pierdut. Dar chiar dacă înțelesul cuvântului nostru s'ar fi dezvoltat prin analogie din sensul de „miel de un an“, trecerea semantică ar fi foarte ușor de înțeles. În Dicț. Acad. sânt două articole intitulate *ghiorlan*, și cuvântul de care ne ocupăm, e înregistrat la cel dintâiu care are următoarele sensuri: „1°. Om mare și bătăranos, țărănoiu, mojić, mitocan; 2°. Om mîncăcios, mîncău, folte, gaman, borlan“. E greu de precizat dacă cuvântul nostru e același cu acesta s. trebuie pus supt al doilea care înseamnă „șoarece“ s., ceace e mai probabil, trebuie dat ca un cuvânt deosebit. La acestea se mai adaugă și contaminația interesantă, comunicată de dl Bogrea în acest volum, p. 459: *moghiorlan*.

10. Gref.

Măsură de lungime de o jumătate de rup, sau $\frac{1}{16}$ parte dintr'un cot. Spec. (Tip.) Porție Supt forma aceasta e atestat numai la Climescu, iar la C. Negruzzi și în Uricariu se găsește supt forma *grif*. Dicț. îl derivă din bulg. *greh*, idem. Trecerea lui *h* în *f* nu e ceva neobicinuit, dar fiind cuvântul un termen negustoresc întrebuințat în Moldova, credem că nu e un împrumut din bulg., ci e germ. *Griff* „măsură de lungime de o

șchioapă" (Cf. Sachs-Villatte, unde se dă ca sinonimul lui *Spanne*, iar acesta e explicat de Heyne prin: măsură de lungime, cuprinzând spațiul dintre degetul cel mare și cel arătător întinse). Considerând că forma cea mai întrebuițată are *i*, și ținând seamă și de etimologie, cuvântul trebuie înregistrat supt *grif*.

Cuvântul german *Griff* a dat naștere și dubletului *rif* s. a. și m. „cot“ (LB., Cihac, II, 607, ȘIO etc). de Viena (Bud, P. P., 6) lung (Barciănu), unitate de lungime mai mare ce un cot și mai mică ca un metru (Șez. VII, 167). Are și variantele *ref* (LB., Cihac), *răf* (a. 1790, Iorga, S. D. VIII, 85), iar la plur. *rifi* (Marian, NA. 253) și *rifuri* (a. 1803, Iorga, S. D. XII 145), *refuri* (LB.). Se găsește la aproape toate popoarele care ne înconjoară, și probabil că în Muntenia și Moldova a pătruns din turc. *rif* s. *irif* „cot de Viena“ (cf. Cihac, ȘIO.) iar la Români de dincoace de Carpați din ung. *réf* s. *röf*, idem.

11. Grindél (Iht.).

Pește mic înrudit cu țiparul. La etimologie cetim în Dicț următoarele: „Probabil, același cuvânt cu *grindeiu* (de la plug, etc.)“. Fiind un cuvânt întrebuițat în Mold., Bucov. și Transilv.-de-nord, îl considerăm ca un împrumut din săs. *Grendal*, care se găsește și în mozelană supt forma *Grendal* și corespunde germ. lit. *Gründling* (Fischart) (Cf. Kisch, Vergl. Wb. 95).

12. Hêp.

Subst. a. Cosor, cujît încovoiat cu care se curăță viile. E săs. *Hêp* (tot așa și în mozelană) „sichelförmiges Winzer-Gartenmesser“ (Kisch, Vergl. Wb.).

13. Iar.

Subst. a. „crac (= braț) sec al unei ape“, dat de Dicționar, după o comunicare a dlui Iltu, numai din jud. Aradului, e atestat de Păsculescu, L. P. și din Tândărei, jud. Ialomița, numai cât dânsul, necunoscând cuvântul, l-a împreunat cu articolul prepoziitiv *cel* și l-a luat drept un adverb neexistent *celiar* (*Din celiar de Dunăre, Grele oști purcesc*¹), pe care îl și glosează în mod cu totul fantastic prin „de dincolo, de cea parte“.

C. Lacea.

¹ — purced.